

Opplæring av personale i FAK-analyser - en pilotstudie

Monica Thowsen
Marianne Solvang
Kari Anne T. Bertelsen

Halden Kommune - 2011

Bakgrunn

- ❑ Utgangspunkt for denne opplæringen er et samarbeide mellom fagpersoner i Halden Kommune og Høyskolen i Østfold
- ❑ Behov for gjennomføring av FAK-analyser hos en bestemt klient for å vurdere data om atferdsfunksjoner opp mot data fra tidligere eksperimentelle analyser – dette for å vurdere eventuelle tiltaksendringer i behandling av klientens atferdsproblemer
- ❑ Tjenestetilbudet er å betegne som behandling av atferdsproblemer gjennom en rekke atferdsanalytiske tiltak
- ❑ Det har tidligere vært benyttet tvang etter Kap 4A, LOST, og på ett tidspunkt var bemanningsfaktor 4:1 bistand

forts. bakgrunn

- Gjennomgang av tilgjengelig litteratur gav ingen funn av hvordan drive opplæring av personalet
- Opplæringens mål var å gi personalet ferdigheter i gjennomføring av FAK-analyse (deskriptiv analyse)
- Deltagerne skulle utvikle ferdigheter i å beskrive foranledninger, målatferd og konsekvens
- Videre skulle deltagerne også tolke dataen fra FAK-analysene og foreta slutninger om målatferdens funksjoner

Litt om design

- Design for studien var
baseline/intervensjon/retest1/retest 2
- Endelig design ble
baseline/intervensjon/retest 1/retest
2/intervensjon/retest 3
- Det var også tenkt at vi i opplæringen
skulle utarbeide strukturerte FAK-analyser
basert på de data vi fikk fra åpne FAK-
analyser

Funksjonelle analyser

- Funksjonell analysemetodologi er metoder for identifisering av variabler som påvirker problematferd
- Begrepet funksjonell analyse viser til en demonstrasjon av "årsak" og "effekt" og betegner forholdet mellom atferd og omgivelser
- Omfatter en rekke vurderingsmetoder eller teknikker
- Er innsamling av data som gjør det mulig å trekke slutninger om årsak til atferd
- Formål med funksjonelle analyser er å utforme tiltak basert på de funksjoner den aktuelle atferden har
- Deles gjerne inn i 3 undergrupper; indirekte analyser, deskriptive analyser og eksperimentelle analyser

Deskriptive funksjonelle analyser

- Innebærer direkte observasjon av atferd
- Observasjonene gjøres under naturlig forekommende betingelser
- Observasjon av problematferd i relasjon til hendelser som ikke er arrangert på en systematisk måte
- 3 variasjoner av deskriptive analyser:
 - a) Strukturerte FAK-analyser
 - b) Åpen FAK-analyse (narrativ)
 - c) Scatter-plott

Strukturerte faste FAK-analyser

- Analyser basert på strukturerte FAK-analyser bruker presise målinger som ligner på eksperimentelle analyser
- Foranledninger og konsekvenser for målatferd er utvalgt på forhånd slik at observatøren bare kan krysse av på skjema når målatferden forekommer
- De utvalgte foranledningene og konsekvensene er ofte utvalgt på bakgrunn av data fra FAI eller åpne FAK-analyser
- Noen ganger kan korrelasjonen mellom de miljømessige hendelsene og målatferd reflektere kausale relasjoner
- Ulemper: korrelasjonene kan være vanskelige å avdekke – dette fordi de foranledninger og konsekvenser som påvirker målatferden ikke alltid er tilstede hver gang målatferden forekommer

Eksempel på strukturert FAK-analyse

Foranledning	Atferd	Konsekvens
☐ Instruks/hjelp til oppgave ☐ Sosial samhandling ☐ Engasjert i foretrukket aktivitet ☐ Foretrukket aktivitet fjernes ☐ Alene (ingen aktivitet/ingen oppmerksomhet)	☐ Aggresjon ☐ Raseri	☐ Sosial oppmerksomhet ☐ Tilsnakk/korrigerende ☐ Krav om å utføre oppgave ☐ Oppgave/krav fjernes ☐ Oppmerksomhet avledes

forts. strukturerte FAK-analyser

- Det kan være nødvendig å analysere deskriptive data gjennom å beregne betinget sannsynlighet for at målatferden forekommer under gitte foranledninger og konsekvenser
- Et eksempel: 9 forekomster av aggresjon ble registrert gjennom strukturert FAK-analyse
- I 6 av forekomstene ble det gitt et krav om å utføre en oppgave før problematferden forekom, og de samme 6 forekomstene av problematferd ble fulgt av fjerning av oppgave
- Betinget sannsynlighet for at aggresjon forekommer i nærvær av krav om å utføre en oppgave og følges av flukt er .66 – jo nærmere betinget sannsynlighet er til 1.0 jo sterkere hypotese om at flukt er en variabel som opprettholder problematferden

Åpne, narrative FAK-analyser

- Fanger opp flere miljømessige hendelser fordi de ikke er forhåndsbestemt – altså alle foranledninger og konsekvenser nær målatferden i tid nedtegnes (atferdsvhengig)
- Åpne narrative FAK-analyser kan derfor være et godt og nødvendig virkemiddel til å samle foreløpig informasjon som grunnlag for strukturerte, faste FAK-analyse eller til bruk i eksperimentelle analyser

forts. narrativ Fak-analyse

- Krever at observatørene får opplæring – for å unngå antagelser og slutninger i motsetning til å beskrive observerbare hendelser i objektive termer
- Det kan være vanskelig å skille ut hvilke miljømessige hendelser som påvirker atferd fordi en rekke miljømessige hendelser vil forekomme nært hverandre i tid

Presentasjon av bruker

- kvinne på 38 år
- Infantil autisme.
- Moderat utviklingshemmet.
- Alvorlige atferdsproblemer.
- Epilepsi.
- Bor i egen leilighet i privat sameie.
- 2:1 bistand dag og kveld i ordinær turnus
- Dagsentertilbud 3 ganger per uke

<C:\Users\HK\Videos\VIDEOOPPLÆRING\vedkly+bilde.MPG>

Opplæringen

Forts. presentasjon av bruker

- Atferdsproblemer:
- Hun kan ha en væremåte og oppførsel som skaper problemer for henne og omgivelsene.
- Selvskading, vold mot personalet, høy skriking og sterk motstand mot instruksjoner og krav, m.m.

Deltagerne

- 5 deltagere; 4 kvinner og 1 mann
- Alder: fra 37 – 41 år
- Utdannelse: Vernepleier, hjelpepleier og assistent.
- Deltagerne har fra 3 - 18 års erfaring som tjenesteytere hos bruker
- 3 av deltagerne har 12 timers kurs i målrettet miljøarbeide

Opplæringsdag 1

Mål:

- a) Deltagerne beskriver foranledninger, atferder og konsekvenser etter å ha sett video-opptak eller blitt lest en historie for
- b) Deltagerne trekker slutninger om atferdsfunksjoner eller årsaker til målatferden basert på sine beskrivelser
- c) Grappa utarbeider strukturerte atferdsavhengige FAK-analyser basert på data fra de åpne FAK-analysene som er gjennomført på opptak av klienten.
- d) Deltagerne gjennomfører strukturerte FAK-analyser og fyller ut disse etter å ha sett opptak av klienten

Opplæringsdag 1

- Baseline: 3 video-opptak og 1 opplest beskrivelse
- De 4 "situasjonene" skal vise funksjonene sosial negativ forsterkning, sosial positiv forsterkning, sosial negativ forsterkning igjen og materiell positiv forsterkning.
- Varighet på opptak er fra 30 sek til noen minutter, de oppleste beskrivelsene opptil en side
- Deltagerne får 1 minutt til skriving etter hvert opptak/opplest historie og eventuelt 1 min til hvis de ber om at opptaket skulle vises på nytt
- Deltagerne får følgende oppgave presentert:

Oppgave baseline

- Du vil nå få se video-opptak av forskjellige personer med utfordrende atferd i ulike situasjoner. Du vil bli fortalt hva målatferden er før hvert opptak vises.
- Under (og etter) hvert opptak skal du skrive ned hva som er foranledning for målatferden, selve målatferden og konsekvens av målatferden. Til sist skal du skrive ned hva du tror er årsaken til den utfordrende atferden. Bruk skjema du får utdelt.
- Du kan be om at opptaket spilles om igjen 1 gang. Du har ikke anledning til å stille spørsmål knyttet til innholdet i opptaket.

Resultater baseline

4 beskrivelser med følgende funksjoner:

- a) Sosial negativ forsterkning
- b) Sosial positiv forsterkning
- c) Sosial negativ forsterkning
- d) Materiell positiv forsterkning (opplest historie)

FAK-analyse: 31, 92 %

Slutning om funksjon: 70,93 %

(Gjennomsnittlig mestringsprosent for deltagerne)

Intervensjonen (opplæringen)

Hovedinnhold:

- Atferdsbegrepet (forholdet mellom indre og ytre atferd)
- Atferdsbeskrivelser (oppsummerende merkelapper, forklaringsfiksjoner)
- Felles gjennomgang (test) i å identifisere forklaringsfiksjoner, oppsummerende merkelapper og atferdsbeskrivelser
- Miljøbegrepet (hva er miljø?)
- Kort innføring i utvikling av atferd – hvordan miljøet velger ut atferd, hvilke funksjoner atferd kan ha
- Forklaringsmodell for negative og positive forsterkere, 6 mulige funksjoner ved atferd
- Atferdskjeder (dobbelte funksjoner til bestemte stimuli)
- Kort redegjørelse om mellom observatør enighet (MOE) for FAK og slutning om årsak

Miljøårsaker eller funksjoner ved atferd

- 1) Sosialt positiv forsterkning
- 2) Sosialt negativ forsterkning
- 3) Materiell positiv forsterkning
- 4) Materiell negativ forsterkning
- 5) Automatisk positiv forsterkning
- 6) Automatisk negativ forsterkning

En test

- [..\..\Videos\FAK- 2010-11-25\bildeSLAPPAV.MPG](#)

Retest 1

- Samme betingelser som på baseline men i tilfeldig rekkefølge
- a) Sosial negativ forsterkning
- b) Sosial positiv forsterkning
- c) Sosial negativ forsterkning (repetisjon fra baseline)
- d) Materiell positiv forsterkning (opplest historie)
- Deltagerne har en skriftlig oversikt over de 6 ulike funksjonene ved atferd tilgjengelig
- Alle 6 funksjonene ved atferd er ikke representert på opptakene – årsak til dette er at det ikke var mulig å "avdekke" dette på video-opptak av denne klienten
- Resultater:
 - FAK-analyse : 50,83 %**
 - Slutning om funksjon = 70 %**
 - (Gjennomsnittlig mestringsprosent for deltagerne)

Retest 2

- Samme betingelser som ved retest 1, men før gjennomføring regnet deltagerne ut inter-agreement på retest 1 og 2. Eventuelle spørsmål ble tatt i plenum
- Retest 2 inneholdt også ett video-opptak som var repetisjon fra retest 1.
 - a) Sosial negativ forsterkning
 - b) Sosial positiv forsterkning
 - c) Sosial negativ forsterkning (repetisjon fra retest)
 - d) Materiell positiv forsterkning (opplest historie)
- Resultater:
 - FAK-analyser: 52,49 %**
 - Slutning om funksjon/årsak: 50%**
 - (Gjennomsnittlig mestringsprosent for deltagerne)

Resultater

Slutning om funksjon		
Baseline	Retest 1	Retest 2
70,93 %	70 %	50 %
FAK		
Baseline	Retest 1	Retest 2
31,92 %	50,83 %	52,49 %

* Gjennomsnittlig mestringsprosent

Opptakene/historiene

Mestringsprosent per opptak											
Baseline				Retest 1				Retest 2			
1	2a	3a	4	5a	2b	3b	6	7	8	9	5b
33,66	41,06	13,33	36,66	33,33	53,33	23,33	93,33	36,66	86,66	60	33,33

- <C:\Users\HK\Videos\VIDEOOPPLÆRING\tantrum.LitenGutt.mp4>
- <C:\Users\HK\Videos\VIDEOOPPLÆRING\dagsenter.sortering1.MPG>

Hva gikk galt?

- Opplæring i både FAK-analyser og slutninger om funksjon var for komplisert for deltagerne
- Teoridelen var for "avansert"
- Deltagerne forstod ikke konseptet med å skrive rene beskrivelser uten tolkninger på foranledninger – atferd – konsekvens
- Deltagerne hadde for stort fokus på årsak til atferd – noe som gjenspeilet seg i beskrivelser av foranledninger
- Deltagerne hadde størst vanskeligheter på opptak av bruker – dette kan henge sammen med at de hadde fokus på tiltaksgjennomføring samt resultater fra tidligere eksperimentelle funksjonelle analyser

Tilbakemelding fra deltagerne opplæringsdag 1

- Mye informasjon.
- Omfattende.
- Klarte ikke å se sammenheng mellom enkelte deler av teorien opp mot praktisk FAK-analyse
- Forvirrende
- Kort tid til å skrive
- For lite opplæring i å beskrive situasjoner
- Noen video-opptak var vanskeligere enn andre

Opplæringsdag 2

- Målet med ny opplæring:
- Deltagerne beskriver foranledninger, atferd og konsekvenser etter å ha blitt vist video-opptak eller blitt lest en historie for
- Ferdigheter i å trekke slutninger om funksjon er tatt bort – fokus er kun på at deltagerne skal skrive gode beskrivelser av foranledninger, atferd og konsekvenser samt øvelser i dette

Hovedinnhold i intervensjonen (opplæringen)

- Hva er FAK-analyser
- Mål med FAK-analyser
- Hva er foranledning, atferd og konsekvens (stimuli)
- Hva er konkrete beskrivelser
- Eksempler på antagelser, tolkninger og meninger
- Eksempler på rene beskrivelser

Øvelser

- Deltagerne ble vist ulike eksempler på beskrivelser.
<C:\Users\HK\Documents\FAK\Tabelleksempel OPPL2.ppt>
- De vurderte i plenum om beskrivelsene var gode nok.
- Et videoopptak ble vist og foranledning, atferd og konsekvens ble beskrevet på tavle i plenum.
- En enkel tipsliste til bruk under ny testing av deltagerne ble gjennomgått og delt ut.

Tippsliste for utfylling av FAK-skjema

- ❖ Beskrivelser av foranledninger, atferd og konsekvenser skal beskrive hva du **faktisk** ser og/eller hører.
- ❖ Beskrivelsene skal ikke inneholde tolkninger eller antagelser om indre tilstander, følelser og meninger. Eksempler på tolkninger og antagelser er: sint, lei seg, vil ikke ha oppmerksomhet, virker glad osv.
- ❖ Skriv fullstendig slik at enhver person kan forstå hva du har beskrevet, unngå halve setninger – tenk **hvem, hva og hvor**
- ❖ Ikke bruk forkortelser med mindre dette er avtalt på forhånd, eksempler på forkortelser som ikke skal brukes er: TY, TM, SS, regelforklaring.
- ❖ Tenk at du skriver for noen som ikke har kjennskap til situasjonen og personen/ene.
- ❖ Husk: du skal ikke tolke eller mene noe om hva som skjer – du skal kun beskrive!
- ❖ **Ikke** tenk på hvorfor ting skjer eller hvorfor folk gjør det de gjør!

Retest 3

- Deltagerne ble kun testet i beskrivelser av foranledning, atferd og konsekvens (FAK-analyse)
- Deltagerne skulle ikke trekke konklusjoner om atferdens funksjon.
- Opptak var forkortet til å omhandle kun en forekomst av målatferd.
- Ett opptak var repetisjon fra retest 1
- Målatferden var spesifisert og deltagerne kunne skrive den på skjema
- Tiden ble økt fra 1 til 2 minutter til å skrive etter at videoopptak/historie ble presentert på nytt.
- Deltagerne kunne ha tipsliste tilgjengelig.

Tilbakemelding fra deltagerne opplæringsdag 2

- Bra og konkret informasjon.
- Relevant.
- God presisering.
- Fakta.
- Mer oversiktlig.
- Tryggere på oppdraget.

Resultater retest 3

- Deltagerne hadde en gjennomsnittlig mestringsprosent på 95 % på FAK-analyser
- Konklusjon: opplæring har effekt...
- Inter-agreement på beregning av deltageres mestringsprosent var på 96 %

Resultater

Gjennomsnittlig mestringsprosent FAK-analyser			
Baseline	Retest 1	Retest 2	Retest 3
31, 92 %	50, 83 %	52, 49 %	95 %

Veien videre

- "Follow-up" test innen sommerferien (deltagerne testes i åpne FAK-analyser på 4 nye opptak uten opplæring/repitisjon)
- Høst 2011: Gjennomføring av opplæring i funksjoner dvs tolkning av åpne FAK-analyser
- Vurdere utarbeidelse og gjennomføring av strukturerte, faste FAK-analyser hos klienten – basert på åpne, narrative FAK-analyser

Referanser

- Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (1987). *Applied Behavior Analysis*. USA: Prentice-Hall, Inc.
- Holden, B. (2003). Atferdsproblemer hos mennesker med psykisk utviklingshemning. I S. Eikeseth og F. Svartdal (red.), *Anvendt Atferdsanalyse. Teori og praksis* (s.321-389). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kazdin, A. E. (1982). *Single-Case Research Designs: Methods for clinical and applied settings*. New York: Oxford University Press.
- Kazdin, A. E. (2003). *Behavior Modification in Applied Settings*. Canada: Wadsworth/Thompson Learning
- Løkke, J. A. (2008). Analyse av atferdsfunksjoner – en introduksjon. I J. Ekenes, T. L. Bakken, J. A. Løkke og I. Mæhle (red.), *Utredning og diagnostisering* (s 113-124). Oslo: Universitetsforlaget.